

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değer Aktarımı Bağlamında İncelenmesi

Yunus Şakiroğlu*

Özet

Bu çalışmanın amacı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinleri 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programındaki kök değerler ve Schwartz'ın Değer Grupları Tablosuna göre incelemektir. Araştırmada verilerin derlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki 24 okuma metni incelenmiş olup dinleme/izleme ve serbest okuma metinleri değerlendirmeye alınmamıştır. Metinlerde değer ifadesi barındıran cümleler ilgili değer kategorisine dâhil edilmiş, her değer için frekansları metinlere göre ayrı ayrı hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik alt değerlerinden; Schwartz'ın Değer Grupları ise güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, gelenek, uyum ve güvenlik alt değerlerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde kök değerlere 163 defa yer verildiği ve bunların içinde vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin en sık kullanılan değerler olduğu adalet ve dürüstlük gibi iki önemli kök değere çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra aynı metinlerde Schwartz'ın Değerler Tablosunda yer alan değerlere ise 168 defa yer verildiği tespit edilmiştir. İyilikseverlik, güvenlik, evrenselcilik, hazcılık ve gelenek değerleri sık kullanılan değerler olarak öne çıkmakta iken başarı, uyarılım ve uyum ise diğer değerlere oranla az kullanılan değerler olmuştur.

Anahtar Kelimeler

Schwartz'ın Değer Grupları
Kök değerler
Türkçe ders kitabı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 11.04.2020

Kabul Tarihi: 19.05.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

* Arş. Gör.. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Türkçe Eğitimi ABD, y.sakiroglu@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6151-7984

Analysis of the 6th Grade Turkish Textbook in the Context of Value Transfer

Yunus Şakiroğlu*

Abstract

The aim of this study is to analyze the texts in the 6th Grade Turkish Textbook according to the root values in the 2019 Turkish Course Teaching Program and the Value Groups Table of Schwartz. In the research, document review, one of the qualitative research methods, was used to compile the data. Descriptive analysis method was used to analyze the research data. Within the scope of the research, 24 reading texts in 6th Grade Turkish Textbook were examined and listening / watching and free reading texts were not evaluated. The sentences containing value expression in the texts were included in the relevant value category, and the frequencies of each value were calculated separately according to the texts. The root values of the research constitute justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness low values while Schwartz's Value Groups are composed of power, success, hedonism, arousal, self-direction, universalism, benevolence, tradition, harmony and security low values. As a result of the research, it was determined that the root values are included 163 times in the texts in the 6th Grade Turkish Textbook among which patriotism, love and benevolence were the most frequently used ones but two important root values such as justice and honesty are rarely mentioned. In addition, it was found that the values in Schwartz's Values Table are given 168 times in the same texts. While benevolence, security, universalism, hedonism and tradition values stand out as frequently used values, success, stimulation and harmony seem to be used less compared to other values.

Keywords

Schwartz's Value Groups
Root values
Turkish textbook

About Article

Sending Date: 11.04.2020
Acceptance Date: 19.05.2020
Electronic Issue Date: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

Eğitim öğretim sürecinde kullanılan ders araç-gereçlerinin başında ders kitapları gelmektedir. Öğrenciye istendik davranışların kazandırılmasında ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Ders kitapları öğretim programını en iyi şekilde yansıtan öğretim materyalleridir. Bu nedenle ders kitaplarındaki konuların öğretim programlarında yer alan içeriği tamamen kapsamaması ve programda yer verilen hedefleri gerçekleştirici nitelikte

* Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Türkçe Eğitimi ABD, y.sakiroglu@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6151-7984

olması gerekir. İyi ve doğru hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük yarar sağlar. Hatta diğer araç gereçler olmadığında bile öğretmene yol gösterip istenen sonuca ulaşılmasına yardımcı olur. Ders kitapları eğitim ve öğretim sürecindeki etkinliklere kılavuzluk edip öğretmeni ve öğrenciyi amaçlar doğrultusunda yönlendirir (Yılmaz ve Korkmaz, 2017, s. 112).

Eğitim sisteminden geçmiş bir öğrencinin zihninde yapılandırmış olduğu kazanımlar, olması gerektiğinden uzak bir durumda ise eğitimin bileşenlerinin sorgulanması gerekir. Eğitim sistemindeki hedeflerin amacına ulaşması için, ders kitaplarının en az hata ile öğrenciye ulaştırılması gerekir. Türkçe dersi, diğer derslerin öğretiminde de büyük öneme sahiptir. Bu yönüyle Türkçe dersinin kendi kazanımlarını gerçekleştirme ve dili geliştirerek diğer derslerin öğrenilmesine temel teşkil etmesi açısından önemi büyüktür.

Türkçe ders kitapları, dil becerilerinin öğrenilmesi ve öğretilmesinde temel ders araçlarıdır. Son zamanlarda ders kitaplarında artarak devam eden bir çeşitlilik söz konusudur. Bu durum en iyi ders kitabını seçebilme konusunu ortaya çıkarmaktadır. Ders kitapları, öğrenciyi bilgilendirmeyi ve birçok duyuşsal özelliği edindirmeyi hedefleyen materyallerdir (Çeçen, 2008, s. 151). Özbay (2003, s. 7), ders kitapları üzerine yaptığı çalışmada Türkçe dersi öğretmenlerinin, ders kitabından yüzde 94,44 gibi yüksek bir oranda faydalandıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu tespit, öğretmenlerin ve öğrencilerin derslerde yararlandıkları materyallerin başında ders kitaplarının geldiğini göstermektedir (Sarıkaya, 2019, s. 564).

Türkçe öğretmeni, derste etkinliklerin birçoğunu kitapla başlatıp kitapla devam ettirmektedir. Buradan hareketle, Türkçe öğretimi için kaynak ve kılavuz görevi teşkil etmesi gayesiyle hazırlanan ders kitapları, sürekli eleştirilerin hedefi olmaktadır. Bu durum ders kitaplarının; kolay ulaşılabilir, en sık ve en yaygın kullanılan materyaller olmasıyla izah edilebilir.

“Ders kitabı, özellikle Türkçe derslerinde, öğrencilere, temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde, bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme) metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır” (Çeçen ve Çiftçi, 2007, s. 39).

Alanyazında bazı araştırmacıların (Allport, Vernon ve Lindzey, 1960; Schwartz, 1996; Rokeach, 1973; Güngör, 1998; Kinnier, Kernes ve Dautheribes, 2000; Ercan, 2001; Şahin, 2018; Özlem, 2002; Acat ve Aslan, 2012 vb.) değerleri çeşitli şekillerde kategorize ettikleri görülmektedir. Değerlerin gruplandırılmasına bu çalışmalar bazen evrensel bazen de ulusal nitelikte ele alınmaktadır.

Türkçe dersinde amaç; çocuğa görelilik ilkesi bağlamında doğru ve güzel bir şekilde okuyabilmeyi ve yazabilmeyi, etkili dinleyebilmeyi, dil bilgisi kurallarına dikkat etmeyi veya etkili konuşabilmeyi gerçekleştirmenin yanında; bireyin ahlâkî, millî, evrensel ve sosyal değerleri de taşımasını sağlayabilmektir (Doğan ve Gülüşen, 2011, s. 77). Bu doğrultuda ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi önem arz etmektedir.

Ergin (2009, s. 3) dili, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabîî bir vasıta” olarak tanımlarken ve Özbay (2006, s. 2) ise “bir kültür taşıyıcısı ve kültür aktarıcısı” olarak belirtir. Dil, değerlerin aktarımında önemli bir role sahiptir. Ana dili dolayısıyla metinler örtülü bir anlam içerir. Ders kitabı hazırlayıcıları bu özelliğin farkında olmalı ve ders kitaplarına

alınacak metinleri özenle seçmelidirler. Çünkü Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinler, değer eğitiminin yeni nesillere aktarımında en etkili araçlardan biridir. Günümüzde, yeterli düzeyde okuma alışkanlığı olmayan öğrencilere ancak metinler vasıtasıyla ulaşılabilmektedir. Bu yüzden bu metinlerin seçiminde son derece hassas olunmalıdır (Doğan ve Gülüşen, 2011, s. 77-78). Buradan hareketle Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerin seçiminde değerler konusu önemle göz önünde tutulmalıdır. Bu bağlamda, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında ders kitabına alınacak metinlerin nitelikleri sıralanırken “değerler” konusu ile ilgili şu maddelere de yer verilmiştir:

Madde-1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır.

Madde-7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) değerler konusuna, ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri bölümü dışında daha birçok yerde değinilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) değerlerle ilgili diğer ayrıntılar şunlardır:

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı “Öğretim Programlarının Amaçları” bölümünde “öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır.” ifadesi geçmektedir. Bilgi ve beceri kazandırma ile değer kazandırma aynı önemle vurgulanmaktadır. Bu durum, değerler konusuna programda verilen önemin ne derece büyük olduğunu ifade etmektedir.

Ayrıca Programın amaçlar bölümünde, ortaokul öğrencilerine yönelik “ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevî değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren (...) bireyler olmalarını sağlamak” şeklinde genel amaçlar belirtilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında programın perspektifi ise şöyle belirtilmiştir:

“Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevî kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir.” (s. 4).

Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) “Değerlerimiz” adlı başlıkta da ifade edildiği gibi “değerler, bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihaî gayesi ve ruhu” olarak görülmüştür. Bu noktada, değerlerin açık ve anlaşılır bir şekilde aktarılabilmesi için bazı kök değerlerle birlikte ele alınarak öğrencide yerleşeceği öngörülmüştür. “Öğretim programlarında yer alan bu kök değerler şunlardır: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi,

sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019, s. 4).

Değer öğretiminin hedeflediği nokta, bireylerin insani davranışlar bakımından olgunluğa ulaşmasıdır. Değer öğretimi, insanların kendi iç dünyalarını ve toplumun durumunu etkiler. Bu tanımdan hareketle değer öğretiminin hedefini, kişinin hem kendisini hem de toplumdaki insanları mutlu etmesi olarak açıklayabiliriz. Değer öğretimi, bireyde ahlâkî karakter oluşturmayı amaçlamaktadır (Karagöz, 2009, s. 44). Değer öğretimi, kişiye şahsi ve sosyal öğrenmeleri yoluyla elde ettiği kazanımları davranışa dönüştürme, insanın iç dünyasında bulunan iyi olma yeteneğini işleme, uygulama ve hayat boyunca sürdürme faaliyeti olarak ifade edilir (Karagöz, 2009, s. 45). Etkili bir değer eğitiminin gerçekleşmesi için öğretmen ve yöneticiler, öğrencilerin temel değerleri anlamasına, benimsemesine ve kendi yaşamında uygulamasına yardım etmelidir. Türkçe dersi de gerek değer eğitimi için gerekli olan iletişim sürecini gerçekleştirme, gerek dersin içerik özellikleri, gerekse Türkçe kitaplarında yer alan ve Türkçe öğretiminin bir aracı olan metinler bakımından değer eğitimi için gereği ve önemi yadsınamaz bir ders olma özelliği taşımaktadır. Öğretim programları doğrultusunda hazırlanan Türkçe ders kitaplarında değerlere yer verilme durumunu belirlemek, öğrencilere değerlerin kazandırılması için düzenlenecek etkinliklere yön vermek bakımından önemli görülmektedir (Belet ve Deveci, 2008). Dolayısıyla ders kitaplarının öğretim programı ile uyumlu olması gerekmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programındaki değerlere dayalı olarak yapılacak incelemenin sonucunda ders kitaplarının Program ile uyumlu olup olmadığını görmek mümkündür. Buradan hareketle bu çalışmada, 2019-2020 Eğitim Öğretim Yılından itibaren okutulan EKOYAY Eğitim Yayınlarına ait 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinleri; içerdiği değerler açısından betimlemek amaçlanmıştır. Dinleme metinleri ile serbest okuma metinleri kapsam dışında tutulmuştur. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerlerin, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde dağılımı nasıldır?
2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde yer alan değerlerin, Schwartz'ın Değer Gruplarına göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada verilerin derlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 187). Doküman incelemesi kapsamında, 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren okutulan EKOYAY Eğitim Yayınlarına ait 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler, içerdiği değerler açısından incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde; bir çerçeve oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bu bulguların yorumlanması gerekmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu bağlamda 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki her bir metin tek tek

incelenerek değer ve kök değer dağılımı açılarından analiz edilmiştir. Araştırmanın değer analizi, edebî metinlerin içerdiği değerleri belirlemede kullanılan ve bir ölçek hâline getirilen “Schwartz’ın Değer Grupları Tablosu”nda yer alan ölçütler doğrultusunda yapılmıştır.

Schwartz, Rokeach’ın (1973) listesindeki toplam 36 değere alanyazındaki değerleri de ekleyerek 56 değer içeren bir liste oluşturmuştur. Aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 54 ülkede araştırma yaparak değerlerin hangi boyutlarda yer aldığına yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Schwartz, insanlığın evrensel ihtiyaçlarına dayalı olarak değerleri on grupta toplamıştır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Ayrıca bu ölçeğin kültürler arası geçerliği de ispatlanmıştır (Altun, 2015, s. 7-8). Schwartz’ın değer grupları ve kapsadığı değerler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Schwartz’ın Değer Grupları Tablosu

	DEĞER BOYUTU	ÖZELLİĞİ	İÇERDİĞİ DEĞERLER
Kendini Geliştirme (Özgenişletim)	GÜÇ	Sosyal konum ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim veya kontrol gücü	Sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki sosyal görüntüsünü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek, Otorite sahibi olmak
	BAŞARI	Sosyal standartları temel alan kişilerin başarı yöntemi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
	HAZCILIK	Zevk ve duyguların kişisel ödüllendirilmesi	Zevk, hayattan tat almak, Cinsellik, İsteklerine düşkün olmak
Değişime/Yeniliğe Açıklık	UYARILIM	Heyecan, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
	ÖZYÖNELİM	Bağımsız düşünce ve eylem tercihi, keşif ve inceleme	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Kendini Aşma (Özaşkınlık)	EVRENSELÇİLİK	Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve tabiatın iyiliğini gözetme	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak, iç uyum
	İYİLİKSEVERLİK	Kişisel temas içinde bulunan kimselerin iyiliğini gözetme, geliştirme ve koruma	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat
Muhafazakâ rılık	GELENEK	Dinin ya da geleneksel kültürün birtakım adet ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı gösterme	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak, dünyevi işlerden el-ayak çekmek

	UYMA	Toplumsal norm ve beklentileri ihlal etme, başkalarını rahatsız etme ya da kırma-yaralama gibi fiillere elverişli dürtü ve eğilimlerin sınırlandırılması	Kibar olmak, itaatkâr olmak, ana babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
	GÜVENLİK	Toplumun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, huzur ve istikrarı	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak, mahremiyet

(Küçük, 2016, s. 282-283)

Tablo 1 incelendiğinde, bu on değer tipinin birbirine zıt olan iki ana grup altında toplandığı görülmektedir. Bu grupların ilkini “Değişime/Yeniliğe Açıklık - Muhafazakârlık” zıt kutupları, diğerini ise “Kendini Aşma (Özdeşlik)- Kendini Geliştirme (Özgenişletim)” zıt kutupları oluşturmaktadır. Birinci grupta yer alan Yeniliğe Açıklık kutbunda: bireysel yenilik arayışı, bağımsız düşünme ve davranma yönelimini içeren “Özyönelim” ve “Uyarılım”; Muhafazakârlık kutbunda ise: bireysel isteklerin toplumsal normlara ve geleneklere göre sınırlanması, bireysel ve toplumsal istikrarın korunması yönelimini içeren “Güvenlik”, “Uyma” ve “Gelenek” değer tipleri yer almaktadır. İkinci grupta yer alan Kendini Aşma kutbunda: yakın olunan başkaları, dış gruplardaki kişiler ile doğanın esenliği yönelimini ifade eden “İyilikseverlik” ve “Evrenselcilik”; Kendini Geliştirme kutbunda ise: bireysel başarı ve baskınlık güdüsünü yönlendiren “Güç” ve “Başarı” değer tipleri yer almaktadır. “Hazcılık” değer tipi ise: hem Yeniliğe Açıklık hem de Kendini Geliştirme kutuplarında ortak olarak bulunur (Ateş Bozdoğan, 2013, s. 19-21).

Ayrıca araştırmada yer alan kök değerlerin tespiti ve dağılımı ise, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerlere göre bulgulanmıştır. Araştırmanın temalarını oluşturan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir (MEB, 2019). Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde değer ifadesi bulunan cümleler; ilgili değer kategorisine dâhil edilmiş, her değer frekansları hesaplanmıştır. Araştırmada yer alan değer kategorilerinin alt kategorileri ise 18 Temmuz 2017 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan basın toplantısı için Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” adlı belge örnek alınarak hazırlanmıştır (MEB, 2017).

Tablo 2.Kök Değerler ve İlişkili Oldukları Alt Değerler

Kök Değerler	İlişkili Oldukları Alt Değerler
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz Denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...

Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

(MEB, 2017)

Metinlerde yer alan değerlerin kök değerlere ve Schwartz'ın Değer Grupları Tablosuna uygunluğu ele alınırken Türkçe eğitimi alanında uzman bir doçent doktor ve bir doktor öğretim üyesinden de uzman görüşü alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenerek yorumlanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerlerin, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinlerdeki dağılımı ile ilgili bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Kök Değerler

Metin	Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler										f
	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	
Meşeler	-	2	-	1	-	1	3	-	-	2	9
Tartışarak... Gerçeğe Doğru		1	2	2	2	1	-	3	11	-	22
Elveda Ağustos Böceği	-	2	1	3	5	1	-	1	-	3	16
Kuşların Çektiği Kağrı	1	1	-	-	1	-	2	-	-	1	6
Çanakkale	-	-	-	2	-	-	-	2	3	-	7
Anadolu İmecesini	-	1	2	-	-	-	-	-	1	1	5
Uçurtma	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Oyun	-	-	-	-	-	2	1	2	-	-	5
Kanatların Çocukları	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3
Sevgiyle	-	1	-	-	-	5	5	1	-	-	12
Azim	-	-	-	-	4	-	3	1	2	-	10
İyilik Üzerine	-	-	-	-	2	-	4	-	1	14	21
Gazlı Göl	-	-	-	-	2	-	-	-	3	-	5
Forsa	-	-	-	-	2	-	2	-	2	1	7
Nineme Ninni	-	-	-	1	1	-	2	-	1	-	5

Büyük Keşifler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Mavi Portakal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Buldum... Buldum...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Çocuk ve Resim	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3
Yaz Sinemaları	-	1	-	-	2	-	1	-	-	1	5
Yürekler	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	3
Kurtla Köpek	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2
Nazilli Destanı	-	-	-	-	1	-	3	-	1	-	5
Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	-	-	-	-	-	-	-	2	8	-	10
TOPLAM	3	9	5	10	22	10	34	12	35	23	163

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programındaki değerlerin 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki dağılımı incelendiğinde en fazla vatanseverlik ($f=35$), sevgi ($f=34$) ve yardımseverlik ($f=23$) kök değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Adalet ($f=3$) ve dürüstlük ($f=5$) kök değerlerine çok az yer verildiği göze çarpmaktadır. "Tartışarak... Gerçeğe Doğru" ($f=22$), "İyilik Üzerine" ($f=21$) ve "Elveda Ağustos Böceği" ($f=16$) adlı metinler kök değerlerin sıkça kullanıldığı metinlerdir. "Büyük Keşifler", "Mavi Portakal" ve "Buldum... Buldum..." adlı metinlerde ise herhangi bir kök değer ile ilişki kurulamamıştır.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan kök değerlere örnekler

Adalet. "Aynı sofrayı paylaşırdı" ("Kanatların Çocuklar" metninden)

Bu cümlede kahramanların sofralarını paylaşmaları, adalet kök değerinin eşit davranma ve paylaşma alt kategorilerini kapsamaktadır.

Dostluk. "Dostuna kötülük ettin mi düşmanın olur; düşmanınca dostun olur iyilik edersen." ("İyilik Üzerine..." metninden)

Bu cümlede dostluk kavramına yüklenen anlamla doğrudan dostluk kök değeri yansıtılmaktadır.

Dürüstlük. "Eğer bir sıkıntısı varsa 'günaydın' sözcüğü öğretmenimizin ağzında ezilir. Tabii bu durum bizi de etkiler. Onun bize açılmasını bekleriz. Genellikle de açılır, sıkıntısının nedenini anlatır." ("Tartışarak... Gerçeğe Doğru" metninden)

Yukarıdaki anlatımdan görüleceği üzere öğretmen, öğrencilerine açık sözlü davranmakta ve sıkıntısını anlaşılır şekilde ifade etmektedir. Açık ve anlaşılır olma dürüstlük kök değerinin bir alt kategorisidir.

Özdenetim. "Turgut Reis: Çok ihtiyarsın baba, rahat et bizi seyret!"

Kara Memiş: Fakat kalbim kuvvetlidir, kırk senedir dövüşe hasretim."

("Forsa" metninden)

Yukarıdaki diyalogda Turgut Reis, yaşlı babası Kara Memiş'i cenge gelmemesi için ikna etmeye çalışmaktadır. Fakat Kara Memiş kalbinin kuvvetli olduğunu düşünerek kendine güvenmektedir. Öz güven sahibi olmak, öz denetim kök değerinin bir alt kategorisidir.

Sabır. "Tahminimi binlerce hayal aldatsa, binlerce serap gözümü yanıltsa da azimimde gevşeklik göstermedim." ("Azim" metninden)

Yukarıda verilen cümlede, kahramanın vazgeçmeyişi ve kararlılığı onun azimli olduğunu göstermektedir. Azim ise sabır kök değerinin alt kategorisidir.

Saygı. *“Dost kucakladığımda / Sevgiyle dolmalı, saygıyla”* (“Sevgiyle” metninden)

Alçakgönüllü olma ve başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, saygı kök değerinin bir gereğidir. Dolayısıyla yukarıdaki dizelerde olduğu gibi dostu saygı ile kucaklamak bu tanıma uygun bir yaklaşımdır.

Sevgi. *“Ağaç der geçeriz, önemsemeyiz ama kimi zaman bir ağaç, aileden bir yakınımız gibi ince sevgi bağlarıyla bizi kendine bağlar.”* (“Meşeler” metninden)

Cümlede geçen “sevgi” ifadesi doğrudan sevgi kök değerinin yansıtmaktadır.

Sorumluluk. *“Hepimiz bilirdik ki bilet paralarımızı onlar (babalar) kazanır, gece karanlığın olası tehlikelerinden bizi onlar korurdu.”* (“Yaz Sinemaları” metninden)

Bu cümlede babaların çocuklarını koruması, ailesine karşı sorumlu olduklarının göstergesidir. Dolayısıyla cümle, sorumluluk kategorisine atanmıştır.

Vatanseverlik. *“Vatan sevgisini içten duyanlar / Sıtk ile çalışır benimseyerek”* (“Vatan Sevgisini İçten Duyanlar” metninden)

Yukarıdaki dizelerde vatanseverlik kök değerinin alt kategorisi olan çalışkan olma ifadesi vardır. Ayrıca vatan sevgisi ifadesi de doğrudan geçmektedir.

Yardımsızlık. *“Bir işi köycek, hep birlikte bir ucundan tutup yapmaktır, bir işi birlik olup bitirmektir.”* (“Anadolu İmecesini” metninden)

Bu cümlede herkesin ipin bir ucundan tutması ve işi birlik olarak bitirmeleri, yardımsızlık kök değerinin alt kategorilerinden olan iş birliği yapmaya örnektir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde yer alan değerlerin, Schwartz’ın Değer Grupları Tablosuna göre dağılımı ile ilgili bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Değerlerin, Schwartz’ın Değer Grupları Tablosuna Göre Dağılımı

Metin	Schwartz’ın Değer Grupları										f
	Güç	Başarı	Hazcılık	Uyarılım	Özyönelim	Evrenselcilik	İyilikseverlik	Gelenek	Uyum	Güvenlik	
Meşeler	1	-	1	-	-	-	3	1	-	-	6
Tartışarak... Gerçeğe Doğru	2	-	1	-	3	2	-	1	-	1	10
Elveda Ağustos Böceği	1	2	1	3	2	1	1	2	-	2	15
Kuşların Çektiği Kağrı	-	1	1	-	1	1	2	-	-	1	7
Çanakkale	2	1	-	1	-	-	-	-	-	2	6
Anadolu İmecesini	3	-	-	-	2	3	4	-	-	2	14
Uçurtma	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	3
Oyun	-	-	1	-	-	1	1	-	2	1	6
Kanatların Çocuklar	-	-	1	2	1	-	-	-	-	2	6

Sevgiyle	-	-	1	-	1	2	2	-	2	1	9
Azim	-	4	-	-	-	1	1	2	-	2	10
İyilik Üzerine	-	-	1	-	1	1	4	2	-	2	11
Gazlı Göl	1	1	1	-	1	1	3	-	-	-	8
Forsa	2	2	1	-	2	-	1	-	2	2	12
Ninememe Ninni	-	-	-	-	-	-	-	2	3	2	7
Büyük Keşifler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Mavi Portakal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Buldum... Buldum...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Çocuk ve Resim	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2
Yaz Sinemaları	1	-	1	2	1	-	1	-	1	1	8
Yürekler	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	4
Kurtla Köpek	1	-	1	2	1	1	3	-	1	2	12
Nazilli Destanı	-	-	1	-	3	-	-	-	-	1	5
Vatan Sevgisini İçten	-	-	-	-	-	-	2	2	-	3	7
TOPLAM	14	11	16	10	19	17	28	15	11	27	168

Tablo incelendiğinde 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde Schwartz'ın Değer Gruplarına göre iyilikseverlik ($f=28$) ve güvenlik ($f=27$) değerleri öne çıkmaktadır. "Elveda Ağustos Böceği" ($f=15$) ve "Anadolu İmecesini" ($f=14$) adlı metinler değerlere sıkça rastlanan metinlerdir. "Büyük Keşifler", "Mavi Portakal" ve "Buldum... Buldum..." adlı metinlerde herhangi bir değer ile ilişki kurulamamıştır. Bu metinlerde "Büyük Keşifler" bilgilendirici metin, "Buldum... Buldum..." hikâye edici metin, "Mavi Portakal" ise şiir türündedir.

Schwartz'ın tablosu boyutlarına göre ele alındığında, ders kitabında nasıl bir insan modelinin öne çıkarıldığı görülecektir. Değişime/Yeniliğe Açıklık (özyönelim+uyarılım+hazcılık/2), Muhafazakârlık (gelenek+uyum+güvenlik), Kendini Aşma/Özdeşlik (evrenselcilik+iyilikseverlik) ve Kendini Geliştirme/Özgenişletim (güç+başarı+hazcılık/2) boyutları, içerdikleri değerlerin toplamı ile şöyle bir görünüm ortaya çıkarmaktadır:

Değişime/Yeniliğe Açıklık: $19+10+8=37$ (%22,02)

Muhafazakârlık: $15+11+27=53$ (%31,54)

Kendini Aşma/Özdeşlik: $17+28=45$ (%26,78)

Kendini Geliştirme/Özgenişletim: $14+11+8=33$ (%19,64)

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Schwartz'ın değer gruplarına örnekler

Güç. "Kral dediğin sevinç içindedir, yaşamı yaşamdır, onun emrine boyun eğenler ağamdır, paşamdır." ("Gazlı Göl" metninden)

Yukarıdaki cümlede kralın ağalara ve paşalara emir verecek kudrette olduğu anlatılmaktadır. Sosyal güç ve otorite sahibi olmak Schwartz'ın güç değerinin alt kategorisidir.

Başarı. "Allah sana çok kuvvetli bir çift ön ayak ve gagaya benzer bir ağız vermişti. Onları kullanarak daldaki yarıktan çıkmayı başardın." ("Elveda Ağustos Böceği" metninden)

Yukarıdaki cümlelerde, ağustos böceğinin hırslı şekilde çalışarak yarıktan çıkmayı başarması doğrudan Schwartz'ın başarı değerine örnektir.

Hazcılık. *“Yalnız benim gördüğüm, yaşadığım, tadına vardığım, belki de rol aldığım sahneler.”* (“Yaz Sinemaları” metninden)

Yukarıdaki cümlede, hazcılık değerinin alt kategorileri olan zevk ve hayattan tat almak ifadelerinin yansımaları görülmektedir.

Uyarılım. *“Sabırla ve tevekkülle toprağın bağrında geçirdiğin on yedi yılın sonunda yeryüzünü görmek, güneşi hissetmek, dalların ve yaprakların arasından da olsa, azıcık da olsa gökyüzünün maviliğini, o maviliğin içinde koşup giden bembeyaz bulutları seyretmek aklını başından almıştı.”* (“Elveda Ağustos Böceği” metninden)

Yukarıdaki cümlede, ağustos böceğinin 17 yıl toprak altında yaşadktan sonra yeryüzüne çıkarak yeni bir hayata yelken açtığı görülmektedir. Bu durum ise uyarılım değerinin alt kategorisi olan değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak ifadelerine örnek teşkil etmektedir.

Özyönelim. *“Hani hazineler bağışlasalar / Zerre bile feda edemem hürriyetimden.”* (“Kurtla Köpek” metninden)

Yukarıdaki dizelerde kahraman, özgürlüğünden asla ödün vermeyeceğini ifade etmektedir. Özyönelim değerinin “düşünce ve eylemde bağımsızlık” alt kategorisine uygun bir ifade olduğu söylenebilir.

Evrenselcilik. *“Ah çocuk, canım çocuk, / Gel şu dünyayı kirli libasından soy!”* (Çocuk ve Resim” metninden)

Şair bu dizelerde çocuktan dünyayı daha güzel resmetmesini istiyor. Güzelliklerle dolu bir dünya, evrenselcilik değerini ifade eden bir alt kategoridir.

İyilikseverlik. *“En iyisi dosta düşmana iyilik etmen...”* (“İyilik Üzerine...” metninden)

Yukarıdaki cümlede düşmana bile iyilik etmekten bahsedilmesi, iyilikseverlik değerinin özelliklerinden olan merhametli olma ve yardımsever olmaya örnek bir ifadedir.

Gelenek. *“Seccâdesi çiçek çiçek / Ninem cici, ninem gökçek / Göçmen kuşlarla göçecek / Mekânı uçmak ninemin”* (“Nineme Ninni” metninden)

“Nineme Ninni” adlı şiirin yukarıdaki dördlüğünde geçen seccâde (namazlık), uçmak (cennet) gibi sözcükler, gelenek değerinin bileşenlerinden olan dindar olmak ve dünyevî işlerden el ayak çekmek ifadeleriyle örtüşmektedir. Ninenin namaz kıldığı, vefatının yakın olduğu (göçmen kuşlarla göçecek olması) belirtilmek istenmektedir.

Uyum. *“Ninem güzel, suç aynada / Ninem gibi yok dünyada / Yüzünün rengi ayvada / Kokusu leylak ninemin”* (“Nineme Ninni” metninden)

Yine aynı şiirin bir diğer dördlüğünde şair, ninesini bolca övmüş ve ona verdiği değeri hissettirmiştir. Uyum değerinde anne babaya ve yaşlılara değer vermek şeklinde bir alt kategori vardır.

Güvenlik. *“Kendi yurdumuzu kurtaracaktık, el birliğiyle, vuruşarak, dövüşerek, her şeyimizi, bir yerde canımızı, bir yerde malımızı, bir yerde atımızı, bir yerde gömleğimizi, bir yerde gönlümüzü vererek...”* (“Anadolu İmecesini” metninden)

Millî güvenlik, güvenlik değerinin alt kategorilerinden biridir. Yukarıdaki cümlede de “kendi yurdumuzu kurtaracaktık” ifadesi millî güvenliğe örnek teşkil edecek bir ifadedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerler ve Schwartz'ın Değer Grupları Tablosuna göre incelenmesini amaçlayan bu çalışmada 24 metin ele alınmıştır. Dinleme metinleri ve serbest okuma metinleri kapsam dışında tutulmuştur.

Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan 10 kök değer, mevcut ders kitabında yer alan metinlerde toplamda 163 defa kullanılmıştır. Vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik en sık kullanılan değerler olurken adalet ve dürüstlük gibi iki önemli kök değere çok az yer verildiği göze çarpmaktadır. Bilim ve Teknoloji temasında hiç kök değer tespit edilememesi çalışmanın dikkat çeken bir yönü olmuştur. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre Schwartz'ın Değerler Tablosunda yer alan 10 değer grubunun 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinlerde toplamda 168 defa kullanıldığı tespit edilmiştir. İyilikseverlik, güvenlik, evrenselcilik, hazcılık ve gelenek değerleri sık kullanılan değerler olarak öne çıkmaktadır. Başarı, uyarılım ve uyum ise diğer değerlere oranla az kullanılan değerler olmuştur. Bilim ve Teknoloji temasında yer alan metinlerde herhangi bir değer ile ilişki kurulamamıştır. Ayrıca Schwartz'ın Değerler Tablosunda yer alan dört büyük boyuta göre ortaya çıkan oranlara bakıldığında [Yeniliğe Açıklık (%22,02), Muhafazakârlık (%31,54), Özaşkınlık (%26,78), Özgenişletim (%19,64)] ders kitabında Muhafazakârlık ve Özaşkınlık boyutlarında oranların yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla bu ders kitabı, muhafazakâr ve özaşkın karakterde öğrenciler yetiştirmeye yönelik bir kitaptır denilebilir. Muhafazakâr kişiliklerde; geleneklere bağlılık, toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması, toplumsal düzenin sürmesini isteme, bireyin kendisi ve çevresinin güvenliği gibi özellikler vardır. Özaşkın kişilikler ise; açık fikirli ve erdemli olma, güzelliklerle dolu bir dünya ve doğayla bütünlük içinde olma, yardımsever olma, yakın olunan kişilerin iyiliğini gözetme gibi özellikleri bünyesinde barındırır. Tüm bu özellikler toplumcu bir düşünce yapısını ifade etmektedir. 6. Sınıf Türkçe ders kitabında belirlenen değerler içinde toplumcu düşüncenin oranı % 58,32'dir. Kişinin düşünce ve eylemlerinde bağımsız olması, kendi amaçlarını seçebilmesi değişime açık kişilik özellikleridir. Sosyal güç ve otorite sahibi olmak, başarılı ve yetkin olmak, sözü geçen biri olmak ise özgenişletimci kişilik özellikleridir. Bu özellikler ise bireyci bir düşünce yapısını ifade etmektedir. Bireyci değerlerin 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki oranı ise % 41,66'dır. Bu sonuçlardan hareketle 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında değer içeren ifadelerin sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. Ancak gerek kök değerler bağlamında gerekse de Schwartz'ın Değer Grupları bağlamında Bilim ve Teknoloji temasında herhangi bir değere rastlanmaması ders kitabında değerlerin temalara göre dengeli dağıtılmadığını göstermektedir. Ayrıca kök değerler sıkça kullanılmasına rağmen vatanseverlik ve sevgi kök değerlerine daha fazla ağırlık verilmiştir, bunun yanında adalet ve dürüstlük kök değerleri çok az kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinlerde tüm değerlere yer verildiği görülmektedir. Bu sonuç, Doğan ve Gülüşen (2011) tarafından ulaşılan sonuçla örtüşmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan 24 metinde kök değerlerden vatanseverlik, sevgi, yardımseverlik en sık işlenen değerlerdir. En az yer verilen değerler ise adalet ve dürüstlük olmuştur. Bu sonuç, alanyazında metinlerde işlenen değerler konusunda gerçekleştirilen önceki araştırmalarda ulaşılan sonuçlarla kısmen koşutluk göstermektedir (Aral, 2008; Şen, 2007; Şen, 2008; Gönen ve arkadaşları, 2011; Aktan ve Padem, 2013; Güzel, 2013; Öztürk, 2013; Aktan, 2014; Candan ve Ergen, 2014; Çapoğlu, 2014; Çapoğlu ve Okur,

2015; Çıracak ve diğerleri, 2014; Dirican ve Dağlıoğlu, 2014; Yılmaz, 2015; Balık, 2016; Şimşek, 2017; Öksüz, Keskin ve Çetinkaya, 2018).

Aktan'ın (2014) çalışmasında en sık sevgi, yardımseverlik ve saygı değerleri yer almaktadır. Aktan ve Padem'in (2013) çalışmasında en sık kullanılan değerler sorumluluk, yardımseverlik ve sevgi; Aral (2008) da çalışmasında en çok vatanseverlik, sevgi ve saygı değerlerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Çapoğlu'nun (2014) ve Çapoğlu ve Okur'un (2015) çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde en çok vurgulanan değerler sevgi ve saygı değerleridir. Balık (2016) birinci sınıfta özsaygı ve hoşgörü, ikinci sınıfta yeniliğe açıklık ve özgüven, üçüncü sınıfta ise sevgi, vatanseverlik ve hoşgörü değerlerinin en sık yer verilen değerler olduğunu belirtmiştir. Gönen ve arkadaşları (2011) sevgi, saygı, dayanışma, yardımseverlik ve dürüstlük değerlerinin en sık kullanılan değerler olduğunu vurgulamışlardır. Külünkoğlu (2010) ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok doğa sevgisinin işlendiğini saptamıştır. Güzel (2013) ve Candan ve Ergen'in (2014) çalışmalarında en sık yer alan değerler sırasıyla sevgi, sorumluluk ve aile birliğine önem verme değerleridir. Şen'in (2007) çalışmasında en çok sevgi, duyarlılık ve yardımseverlik değerlerine yer verildiği, Şen'in (2008) çalışmasında yine en çok sevgi ve duyarlılık değerlerine yer verildiği, sonrasında vatanseverlik değerinin geldiği saptanmıştır. Şimşek (2017) ele aldığı Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarında en sık, çalışkanlık, sevgi, duyarlı olma ve dayanışma değerlerini saptamıştır. Öksüz, Keskin ve Çetinkaya (2018) çocuk kitaplarında en çok paylaşma, sevgi, estetik ve yardımseverlik değerlerinin yer aldığını saptamışlardır. Yılmaz (2015) öykülerde en çok aile birliğine önem verme, sevgi ve dürüstlük değerinin yer aldığını ortaya koymuştur. Yılar (2016) ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarında en fazla sevgi, dayanışma ve çalışkanlık değerlerinin göze çarptığını belirtmiştir. Bu çalışmada ulaşılan bulgular da vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin en fazla işlenen değerler olduğunu göstermekte, dolayısıyla söz konusu çalışmalarla kimi bulgular açısından ayrılmakla birlikte çoğuyla örtüşmektedir. Körükçü, Kapıkıran ve Aral'ın (2016), Schwartz'ın modeline göre gerçekleştirdiği çalışmada sırasıyla en sık uyma, hazcılık ve gelenekselcilik değerine yer verildiği ortaya çıkmıştır. Kalıyeva (2015) Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında en çok başarı, hazcılık ve evrenselcilik değerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Pehlivan, Aydın ve İnnalı (2017) KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarında sırasıyla en fazla evrenselcilik, güvenlik, başarı, gelenekselcilik, özyönelim, uyma, güç, uyarılım ve hazcılık değerlerinin kullanıldığını saptamışlardır. Kaşkaya ve Duran (2017) 1-4 Türkçe ders kitaplarında en çok geleneksel değerlere yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada ulaşılan bulgular da iyilikseverlik, güvenlik, evrenselcilik, hazcılık ve gelenek değerlerinin sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu çalışmalarla koşutluk göstermektedir. Okulların her kademesinde ders kitaplarının temel eğitim-öğretim materyali olarak kullanıldığı yadsınamaz bir gerçektir. Ulusal ve uluslararası değerlerin aile ile başlayıp okul ile bittiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda ders kitaplarının da tüm bu değerleri en doğru ve en dengeli şekilde içermesi gerekmektedir. Ayrıca değerler eğitimi, disiplinler arası konuları kapsadığı için birçok dersin içerik özellikleri göz önünde bulundurularak işlenmelidir. Özellikle din kültürü ve ahlâk bilgisi, Türkçe, sosyal bilgiler, müzik vb. sözel becerilerin ağırlıklı olduğu derslerde bazı değer konularının ortak olması nedeniyle bu hususa dikkat edilmelidir (Sönmez, 2017, s. 354).

Değer yargılarının oturmaya başladığı ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öğrenim gördüğü ders kitaplarına alınacak metinler, değerler eğitimine uygun hazırlanmalı

ve seçilmelidir. Bunun yanında öğretim programlarında değerlerin nasıl düzenlenmesi, değer analizlerinin nasıl yapılması ve öğrencilere nasıl sunulması gerektiğine yer verilmeli; toplumun değer ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca ders kitabı yazarları ve yayınevlerine, öğretim programlarında yer alan değerlere dengeli şekilde yer vermeleri önerilmektedir. Tüm temalarda gerek hikâye edici metin gerek bilgi verici metin gerekse de şiir olsun kök değerler içeren metinlere yer vermeleri tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B., ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
- Aktan, O. (2014). 100 temel eserde yer alan değerlerle din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programındaki değerlerin uyumu. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1(Özel)), 64-76.
- Aktan, O., ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44.
- Allport, G. W., Vernon, P. E., ve Lindzey, G. (1960). *Study of Values* (3.bs.). Boston: Houghton Mifflin.
- Altun, R. (2015). "Fen Lisesi ve İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri (Samsun Örneği)". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, 195-224.
- Aral, D. (2008). Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Ateş Bozdoğan, F. (2013). Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ankara İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balık, Z. D. (2016). Hayat bilgisi öğretim programındaki değerler bakımından hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Belet, Ş. D., & Devenci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 2-4, Çanakkale.
- Candan, D. G., ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Çapoğlu, E. (2014). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çapoğlu, E., ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe Ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104.
- Çeçen, M. A. (2008). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâyelerin metin elementleri açısından incelenmesi, I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi Bildiri Kitabı, Gazimağusa, K.K.T.C.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.

- Çırak, G., Şahin, D. B., Özberk, E. B., ve Eriş, H. M. (2014). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(1), 83-95.
- Demirel, T. (2019). Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Ekoyay Yayınları, Ankara.
- Dirican, R., ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(2), 44-69.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Ercan, İ. (2001). İlköğretim Sosyal Bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.
- Ergin, M. (2009). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme, fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 250-265.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar/ ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Güzel, D. (2013). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kaliyeva, A. (2015). Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında değerler eğitimi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karagöz, B. (2009). Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Muğla ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Kaşkaya, A., ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarında değer aktarımı: Sınıf öğretmeni algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 547-558.
- Kinnier, R. T., Kernes, J. L., ve Dautheribes, T. M. (2000). A short list of universal moral values. *Counseling and Values*, 1(45), 1-20.
- Körükçü, Ö., Kapıkıran, N. A., ve Aral, N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer teorisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Küçük, N. (2016). Schwartz'ın "Değer Yönelimleri Ölçeği" ile Türkiye'deki Öğrenciler Üzerine Yapılmış Olan Bazı Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 280-296.
- Külünkoğlu, T. (2010). İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- MEB. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. Çevrim-içi: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf, Erişim tarihi: 01.04.2020.
- MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Talim Terbiye Kurulu: Ankara

- Öksüz, H. İ., Keskin, H. K., ve Çetinkaya, F. Ç. (2018). Sosyal medya platformlarında en fazla önerilen 15 resimli çocuk kitabının Hayat Bilgisi Programı'nda yer alan değerler bakımından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(1), 13-31.
- Özbay, M. (2003). Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi, Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özbay, M. (2006). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I. Ankara: Öncü Kitap.
- Özlem, D. (2002). *Değerler sorununda nesnelcilik/mutlakçılık ve öznelcilik/rölativizm tartışması üzerine. Bilgi ve değer*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Öztürk, H. (2013). İlköğretim 100 temel eserdeki manzum metinlerde değerler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Pehlivan, A., Aydın, İ. S., ve İnnalı, H. Ö. (2017). KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi üzerinden incelenmesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 164-180.
- Rokeach, M.(1973). *The Nature of Human Values*, The Free Press, NY.
- Sarıkaya, B. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. Sınıf) Etkinliklerin Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (64), 563-580.
- Schwartz, H. S. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?, *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. (1996). Value priorities and behaviour. In C. Seligman, J.M. Olson ve M.P.
- Sönmez, H. (2017). Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre tasarlanan ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (model önerisi). (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Şahin, H. (2018). Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Şen, Ü. (2007). Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmediği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 765-779.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Şimşek, Ş. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde karakter eğitimi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(13), 357-364.
- Yılar, R. (2016). İletmediği değerler açısından ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yılmaz, M. E. (2015). Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun öykülerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yılmaz, M., & Korkmaz, C. (2017). 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerik açısından değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 111-130.